

Klemens Baranowski, ur. 02.04.1955 r.

Będąc studentem Wydziału Matematyki i Fizyki na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu uczestniczył w spotkaniach Duszpasterstwa Akademickiego, Klubu Inteligencji Katolickiej w Toruniu oraz grup dyskusyjnych organizowanych na terenie domów studenckich UMK przez osoby związane ze strukturami podziemnej „Solidarności”. W latach 1978-1979 był współorganizatorem antykomunistycznych przedsięwzięć artystycznych, m.in. akcji „Czekamy” w 10-tą rocznicę Marca '68. Zajmował się kolportażem nielegalnych wydawnictw wśród studentów oraz współorganizowaniem Niezależnej Biblioteki UMK. Z powodu prowadzonej działalności antysocjalistycznej zastrzeżono mu wyjazdy zagraniczne w latach 1980-1982.

Janusz Bochenek, ur. 08.02.1954 r.

W pierwszych miesiącach stanu wojennego był współzałożycielem Komitetu „Solidarności Oświaty” w Toruniu, następnie został członkiem Tajnej Komisji Zakładowej „Solidarności Nauczycielskiej”. W latach 1982-1989 zajmował się kolportażem wydawnictw niezależnych, m.in. przywoził z Warszawy do Torunia „Tygodnik Wojenny”. Ponadto udzielał schronienia w swoim mieszkaniu działaczom b. NSZZ „Solidarność” ukrywającym się przed represjami ze strony Służby Bezpieczeństwa.

Andrzej Bogucki, ur. 26.11.1951 r.

Od lat 70-tych XX wieku był aktywnym działaczem ogólnopolskich struktur opozycji demokratycznej. We wrześniu 1980 r. został członkiem NSZZ „Solidarność” w Zakładach Remontowo-Montażowych „Spomasz” w Poznaniu/Oddział w Bydgoszczy. Był założycielem i przewodniczącym Oddziałowej Komisji Zakładowej, prowadził zakładowe akcje strajkowe, uczestniczył w manifestacjach solidarnościowych w Bydgoszczy. W dniu wprowadzenia stanu wojennego brał udział w spacyfikowanej przez ZOMO manifestacji przed siedzibą Zarządu Regionu Bydgoskiego, podczas której został pobity. W marcu 1982 r. był posiadaczem broszurki, która trafiła do Polski, w okolice Bydgoszczy w ramach tzw. „akcji balonowej”, zorganizowanej przez grupę Francuzów współpracujących z działającym w Paryżu Komitetem Koordynacyjnym „Solidarność”. Broszura zawierała instrukcje do prowadzenia walki opozycyjnej i była wykorzystywana przez struktury podziemne w Bydgoszczy (np. instrukcja budowy powielacza). Ponadto przez cały okres lat 80-tych zajmował się kolportażem wydawnictw niezależnych i materiałów informacyjnych w Bydgoszczy i regionie oraz w Toruniu, Poznaniu i Łodzi. Był autorem tekstów publicystycznych do czasopism podziemnych oraz bydgoskim korespondentem ogólnopolskich czasopism takich jak „Wolne Związki” i „Serwis Informacyjny”, pisząc pod pseudonimem „Rozalia Bera”. Przywoził także zminiaturyzowane wydawnictwa z księgarni polskiej w Paryżu oraz czasopisma Instytutu Literackiego Kultury Paryskiej. W kwietniu 1989 r. należał do Solidarnościowo-Opozycyjnego Komitetu Wyborczego i współredagował gazetkę komitetu „Prawda-Wolność-Sprawiedliwość”. W latach 1976-1989 był członkiem i działaczem konspiracyjnej struktury Sokolnictwa Polskiego, w ramach którego prowadził cykle wykładów o tematyce patriotycznej, mówiąc o tzw. „zakazanej historii” (Katyń, NSZZ „Solidarność”).

Ewa Czarnecka, ur. 12.06.1951 r.

Pedagog, zatrudniona w Centrum Kształcenia Ustawicznego w Grudziądzu na stanowisku nauczyciela historii, gdzie pełniła funkcję sekretarza Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność” Nauczycieli i Pracowników Oświaty i Wychowania. Kolportowała literaturę bezdebitową i prasę związkową. Po wprowadzeniu stanu wojennego nawiązała ścisłe kontakty z opozycjonistami z Grudziądza i Torunia i zajęła się wydawaniem nielegalnych ulotek. Współredagowała i rozprawdzała ukazujące się od czerwca 1982 r. nielegalne pismo - Biuletyn Informacyjny „Iskra” sygnowane przez „Solidarność” Podregionu Grudziądz. Po ogłoszeniu powstania w Grudziądzu Tajnego Tymczasowego Prezydium Podregionu, które w październiku 1982 r. zostało zastąpione przez Tymczasową Miejską Komisję Porozumiewawczą NSZZ „Solidarność” weszła w skład Prezydium TMKP, koordynującego działalność podziemną oraz akcje protestacyjne w mieście i okolicach. W drugą rocznicę porozumień gdańskich brała udział w próbach zorganizowania manifestacji patriotycznej w rejonie pomnika ku czci pomordowanych w 1939 r. w Grudziądzu. W 1982 r. rozpoczęła również aktywną działalność w ramach powołanego przy kościele farnym Św. Mikołaja w Grudziądzu Rejonowego Komitetu Pomocy Osobom Pozbawionym Wolności, Zwolnionym z Pracy i ich Rodzinom, wspierającym w sposób materialny, finansowy, prawny i medyczny m.in. rodziny osób internowanych. W drugiej połowie lat 80-tych XX wieku regularnie uczestniczyła w spotkaniach grup działaczy nielegalnych struktur opozycyjnych Regionu Toruńskiego oraz była inicjatorką i uczestniczką Mszy Świętych za Ojczyznę. W związku z prowadzoną działalnością wielokrotnie zatrzymywana, aresztowana, przesłuchiwana i poddawana rewizjom w miejscu zamieszkania.

Bogdan Domek, ur. 17.09.1957 r.

Będąc pracownikiem Ośrodka Badawczo - Rozwojowego Elektronicznych Układów Specjalizowanych „Mera” w Toruniu zaangażował się w działalność w podziemnych strukturach NSZZ „Solidarność”. W latach 1981-1987 zajmował się drukowaniem i kolportażem prasy podziemnej m.in. „Toruńskiego Informatora Solidarności”, „Tygodnika Wojennego” oraz „Kontry”. W 1985 r. prace związane z drukiem „Toruńskiego Informatora Solidarności” odbywały się w jego domu. Z powodu działalności w podziemnych strukturach opozycji toruńskiej był czasowo objęty zakazem opuszczania kraju.

Wiesław Filipki, ur. 10.11.1952 r.

Od października 1982 r., będąc pracownikiem Fabryki Samochodów Ciężarowych w Lublinie był zaangażowany w działalność opozycyjną na terenie Lublina. Zajmował się kolportażem nielegalnych pism, biuletynów i informatorów sygnowanych przez NSZZ „Solidarność”. W związku z prowadzoną działalnością, w dniu 3 listopada 1983 r., został zatrzymany, a następnie tymczasowo aresztowany i osadzony w Areszcie Śledczym w Lublinie. Został zwolniony z aresztu w dniu 23 grudnia 1983 r.

Grzegorz Grzywacz, ur. 31.10.1948 r.

Zatrudniony w Przedsiębiorstwie Budowy Obiektów Użyteczności Publicznej „Budopol” w Bydgoszczy. W okresie stanu wojennego, od dnia 5 listopada 1982 r. do dnia 3 lutego 1983 r., został powołany na ćwiczenia wojskowe rezerwistów do JW nr 3466 w Czerwonym Borze, gdzie zgrupowani poddawani byli przesłuchaniom, rewizjom i innym szykanom, a także zmuszani byli do wykonywania ciężkiej, często bezsensownej pracy. Niniejsze ćwiczenia wojskowe nie miały nic wspólnego z realizacją zadań związanych z obronnością państwa czy podnoszeniem umiejętności żołnierskich. Były za to formą walki z opozycją i represją polityczną. Celem powołania rezerwistów na niniejsze ćwiczenia miało być odizolowanie przeciwników politycznych i nie miało oparcia w obowiązującym porządku prawnym.

Andrzej Kaczor, ur. 09.12.1947 r.

Pracownik Biura Projektów Budownictwa Wiejskiego w Toruniu, po wprowadzeniu stanu wojennego został aktywnym członkiem podziemnych struktur NSZZ „Solidarność” w Toruniu. W latach 1982-1985 zajmował się redagowaniem, drukowaniem i organizowaniem produkcji podziemnego pisma „Toruński Informator Solidarności”. Brał aktywny udział w kolportażu nielegalnych wydawnictw oraz akcjach ulotkowych na ulicach Torunia. W 1983 r. był redaktorem podziemnego Radia „Solidarność” w Toruniu.

Jacek Karwowski, ur. 23.03.1940 r.

Działacz NSZZ „Solidarność” na Wydziale Matematyki, Fizyki i Chemii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Był inicjatorem powstania przy NSZZ „Solidarność” UMK w Toruniu, Klubu Rzeczypospolitej Samorządnej „Wolność, Sprawiedliwość, Niepodległość”. W związku z prowadzoną działalnością był inwigilowany przez organy bezpieczeństwa państwa w Toruniu. W okresie od dnia 13 grudnia 1981 r. do dnia 13 stycznia 1982 r. został internowany w Ośrodku Odosobnienia w Potulicach. Po zwolnieniu z internowania kontynuował działalność w podziemnych strukturach „Solidarności”.

Bogusław Koc, ur. 24.12.1949 r.

Członek Zakładowego Komitetu Strajkowego w Zakładach Radiowych „Unitra-Eltra” w Bydgoszczy. Dnia 28 sierpnia 1980 r., solidaryzując się ze strajkującym Wybrzeżem, załoga zakładu przerwała pracę, która trwała do dnia 1 września 1980 r. Będąc zastępcą przewodniczącego Zakładowego Komitetu Założycielskiego ds. Wyboru Niezależnych Związków Zawodowych brał aktywny udział w tworzeniu jego struktur. W związku z prowadzoną działalnością został powołany na ćwiczenia rezerwistów w Wojskowym Obozie Specjalnym w Czerwonym Borze (JW Nr 3466), w którym przebywał od 15 lutego 1982 r. do 23 grudnia 1982 r. Szkolenie wojskowe rezerwistów nie miało na celu realizacji zadań związanych z obronnością państwa, podnoszeniem umiejętności żołnierskich. Było formą walki z opozycją i represją polityczną. Celem powołania rezerwistów na powyższe ćwiczenia miało być odizolowanie przeciwników politycznych i nie miało oparcia w obowiązującym porządku prawnym.

Helena Kotecka, ur. 18.11.1932 r.

W latach 1986-1989, będąc pracownikiem Zakładów Włókien Chemicznych „Elana” w Toruniu, uczestniczyła w kolportażu książek drugiego obiegu i innych wydawnictw okolicznościowych sygnowanych przez NSZZ „Solidarność”. W jej prywatnym mieszkaniu były przechowywane i inwentaryzowane książki wydawane poza cenzurą. Zaangażowała się również w działalność Regionalnej Komisji Wykonawczej NSZZ „Solidarność”

Regionu Toruńskiego. Była współorganizatorką uroczystej mszy św. z okazji XXV-lecia ZWCh „Elana”, która odbyła się dnia 31 grudnia 1988 r.

Witold Kraśniewski, ur. 21.01.1935 r.

Pracownik Wojewódzkiej Spółdzielni Spożywców „Społem” w Grudziądzu, należał do NSZZ „Solidarność”, następnie do Konfederacji Polski Niepodległej. Z obawy przed możliwością utworzenia przez niego w okresie stanu wojennego podziemnych struktur KPN w zakładzie pracy, został internowany w okresie od dnia 28 grudnia 1981 r. do dnia 24 lutego 1982 r. w Ośrodku Odosobnienia w Potulicach. Po zwolnieniu z internowania kontynuował działalność opozycyjną. Na podstawie kolejnej decyzji o internowaniu został aresztowany dnia 11 marca 1982 r. i osadzony w Areszcie Śledczym w Toruniu. Zwolniony z aresztu dnia 4 kwietnia 1982 r. W związku z podejrzeniem o udział w kolportażu nielegalnego pisma „Iskra”, w dniu 12 sierpnia 1982 r. dokonano przeszukania mieszkania Witolda Kraśniewskiego, podczas którego nie ujawniono nielegalnych wydawnictw. W 1988 r. zorganizował w swoim mieszkaniu spotkanie Klubu Niezależnej Myśli Politycznej. W pierwszych miesiącach 1989 r. został pełnomocnikiem nowopowstałego koła Polskiej Partii Socjalistycznej w Grudziądzu. W kwietniu 1989 r. wszedł w skład Komitetu Obywatelskiego „Solidarność”, którego celem była organizacja kampanii wyborczej kandydatów solidarnościowych do Sejmu podczas wyborów wyznaczonych na dzień 4 czerwca 1989 r.

Marian Lisowiec, ur. 11.12.1950 r.

Absolwent prawa na UMK w Toruniu, pracownik, a następnie prezes Studenckiej Usługowej Spółdzielni Pracy „Małgośka” w Toruniu, był aktywnym działaczem opozycji demokratycznej. Od grudnia 1980 r. należał do NSZZ „Solidarność” w zakładzie pracy i wchodził w skład Komisji Zakładowej. Od 1982 r. współpracował z toruńską Regionalną Komisją Wykonawczą NSZZ „Solidarność”. Był jednym z twórców pierwszego w regionie Radia „Solidarność”. W okresie od września 1982 r. do sierpnia 1983 r. brał udział w tzw. akcjach balonowych na terenie Torunia, gdzie audycje radiowe emitował nadajnik podczepiony do 6 balonów napełnionych wodorem. W latach 1982-1986 był współzałożycielem, autorem tekstów, redaktorem oraz drukarzem podziemnego czasopisma „Kontra”. Zajmował się także zaopatrzeniem oraz łącznością z siatką kolporterów. Drukowanie nielegalnych pism i ulotek odbywało się w jego miejscu pracy oraz od maja 1982 r. w prywatnym mieszkaniu. Był także zaangażowany w drukowanie innych wydawnictw podziemnych takich jak: „Toruński Informator Solidarności” oraz „Elana”. Od 1989 r. był członkiem Międzyzakładowej Komisji przy Zarządzie Regionu „Solidarności”.

Adam Łokucijewski, ur. 23.11.1960 r.

W dniu 11 października 1982 r. brał czynny udział w nielegalnej demonstracji przy Pomniku Poległych Stoczniovców 1970 w Gdańsku, która odbyła się po przyjęciu przez Sejm PRL ustawy o związkach zawodowych formalnie delegalizującej NSZZ „Solidarność”. W związku z udziałem w akcji protestacyjnej został zatrzymany przez funkcjonariuszy KWMO w Tczewie. Następnie orzeczeniem Kolegium ds. Wykroczeń przy Prezydencie Miasta Gdańska z dnia 13 października 1982 r. wymierzono mu karę 3 miesięcy aresztu na podstawie art. 50 ust. 1 dekretu z dnia 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym. Od dnia 15 października 1982 r. do dnia 11 stycznia 1983 r. przebywał w Areszcie Śledczym w Gdańsku i Zakładzie Karnym w Potulicach.

Henryk Mrówczyński, ur. 29.04.1956 r.

Od 1980 r. członek NSZZ „Solidarność” w Zakładach Włókien Chemicznych „Elana” w Toruniu. Po wprowadzeniu stanu wojennego kontynuował działalność związkową. W okresie od 13 grudnia 1981 r. do jesieni 1984 r. udostępniał swoje prywatne mieszkanie do drukowania podziemnych wydawnictw toruńskiej „Solidarności” takich jak: „Kontra”, „Toruński Informator Solidarności” i „Pogłos”. Drukiem i kolportażem niezależnych wydawnictw zajmował się do 1989 r.

Henryk Nagajek, s. Zygmunta, ur. 29.07.1960 r.

Po wprowadzeniu stanu wojennego, będąc pracownikiem Polskich Kolei Państwowych w Lublinie zaangażował się w działalność opozycyjną. Dnia 31 sierpnia 1982 r. uczestniczył w Lublinie w nielegalnej manifestacji. Za powyższe został ukarany przez Kolegium ds. Wykroczeń przy Prezydencie Miasta Lublina karą grzywny. W okresie od 5 listopada 1982 r. do 18 października 1984 r. wobec wyżej wymienionego zastosowano tzw. „inteligentną formę internowania” poprzez wysłanie go na ćwiczenia wojskowe dla poborowych do JW Nr 1991 w Chełmie i JW Nr 1039 w Przemyśle, gdzie zgrupowani poddawani byli przesłuchaniom, rewizjom i innym szykanom, a także zmuszani byli do wykonywania ciężkiej, często bezsensownej pracy. Niniejsze ćwiczenia wojskowe nie miały nic wspólnego z realizacją zadań związanych z obronnością państwa czy podnoszeniem umiejętności żołnierskich. Były za to formą walki z opozycją i represją polityczną.

Anna Nawrocka, ur. 12.02.1954 r.

W 1981 r. aktywnie uczestniczyła w pracach Komisji Zakładowej NSZZ „Solidarność” w Zakładach Naprawczych Taboru Kolejowego w Bydgoszczy. W okresie stanu wojennego brała udział w zgromadzeniu przed gmachem Sądu Pomorskiego Okręgu Wojskowego w Bydgoszczy w czasie toczącego się procesu działaczy NSZZ „Solidarność”. W latach 1985-1989 uczestniczyła w prowadzeniu biblioteki niezależnych wydawnictw, tzw. Międzyzakładowej Biblioteki „Solidarności” w Toruniu, przechowując w swoim mieszkaniu jej zbiory. Zajmował się również kolportażem podziemnych czasopism.

Aleksander Nawrocki, ur. 05.08.1937 r.

Jeden z inicjatorów powstania struktur NSZZ „Solidarność” w Zakładach Chemicznych „Organika-Zachem” w Bydgoszczy w 1980 r., gdzie pełnił funkcję wiceprzewodniczącego Komitetu Założycielskiego, a następnie wszedł w skład Prezydium Komisji Zakładowej. W marcu 1981 r. brał udział w przygotowaniach do planowanego strajku generalnego. Po wprowadzeniu stanu wojennego kontynuował działalność w podziemnych strukturach „Solidarności”. Aktywnie działał w grupie osób sporządzających i kolportujących ulotki. Ponadto był zaangażowany w organizowanie pomocy dla rodzin osób internowanych i aresztowanych za działalność związkową. Dnia 25 sierpnia 1982 r. został zatrzymany, a następnie aresztowany na mocy postanowienia Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w Bydgoszczy. Wyrokiem Sądu Pomorskiego Okręgu Wojskowego w Bydgoszczy z dnia 28 lutego 1982 r. został skazany na karę 1 roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności. Osadzony kolejno w Areszcie Śledczym w Bydgoszczy, Zakładzie Karnym w Koronowie i Potulicach. Na mocy Postanowienia Sądu Pomorskiego Okręgu Wojskowego w Bydgoszczy, w którym zarządzono przerwę w wykonywaniu kary, został zwolniony z zakładu karnego w dniu 11 lipca 1983 r. Postanowieniem z dnia 11 sierpnia 1983 r. karę pozbawienia wolności darowano na mocy amnestii. W związku z prowadzoną działalnością opozycyjną był inwigilowany przez SB w latach 1982-1987.

Anna Olpeter-Łenyk, ur. 19.07.1965 r.

Studentka filologii polskiej na UMK w Toruniu, w listopadzie 1987 r. zaangażowała się w działalność nowo powstałych struktur KPN. Została szefem Organizacji Studenckiej KPN na Obszar Pomorski, odpowiedzialnym za sprawy finansowe organizacji i czynnie uczestniczyła we wszystkich przejawach jej działalności. Współorganizowała wiece i manifestacje patriotyczne, odbywane w po mszach św. w toruńskich kościołach, dla uczczenia narodowych rocznic. Rozklejała ulotki i plakaty KPN na budynkach UMK, rozdawała biało-czerwone opaski w rocznice Konstytucji 3 Maja. Współtworzyła pismo OS KPN „Zgrzyt” oraz zajmowała się kolportażem ulotek i prasy podziemnej KPN i NSZZ „Solidarność” na terenie całego kraju. Dnia 4 sierpnia 1988 r. wzięła udział w akcji rozrzucania ulotek z pociągu relacji Bydgoszcz-Kraków, podczas której służba bezpieczeństwa aresztowała wielu jej uczestników. Uczestniczyła w kampanii wyborczej KPN w Toruniu i Grudziądzu, popierając inwigilowanych przez służbę bezpieczeństwa kandydatów. W 1987 r. uczestniczyła w ogólnopolskich „Marszach Szlakiem Pierwszej Kadrowej”, zainicjowanych już w okresie międzywojennym i kontynuowanych przez środowiska opozycji niepodległościowej także po wprowadzeniu stanu wojennego. Równoległe z działalnością w KPN, w latach 1988-1989 aktywnie działała w reaktywowanym Niezależnym Zrzeszeniu Studentów na UMK w Toruniu. W maju 1988 r. weszła w skład Komitetu Założycielskiego NZS UMK. Dnia 20 października 1988 r., na Walnym Zebraniu członków Zrzeszenia została wybrana do Tymczasowego Zarządu Uczelnianego. Z ramienia NZS zbierała podpisy pod listem do strajkujących robotników Stoczni Gdańskiej. Brała udział w tworzeniu plakatów i transparentów, redagowała i kolportowała materiały bezdebitowe (uczelniane pismo „Immunitet”). Uczestniczyła w wiecach i happeningach studenckich, organizowanych pod hasłami żądania rejestracji i pełnej legalizacji NZS, poparcia pluralizmu związkowego i samorządności, zniesienia cenzury, obrony zatrzymywanych studentów UMK, a także dla uczczenia rocznic zbrodni katyńskiej. W maju 1989 r. wstąpiła do Komitetu Strajkowego NZS UMK i brała udział w 3-dniowym strajku przeciwko odmowie rejestracji NZS. W dniu 3 lipca 1989 r. została zatrzymana przez służbę bezpieczeństwa podczas podróży do Warszawy na manifestację organizowaną przez KPN w proteście przeciwko kandydaturze Wojciecha Jaruzelskiego na Prezydenta Polski.

Eugeniusz Pazderski, ur. 09.05.1952 r.

Pracownik naukowy Instytutu Astrofizyki UMK w Toruniu, we wrześniu 1981 r. został delegatem do Zakładowego Komitetu Założycielskiego NSZZ „Solidarność” na UMK i aktywnym działaczem uczelnianych struktur związkowych. W 1982 r. wspólnie z pracownikami naukowymi UMK był jednym z twórców powstania toruńskiego Radia „Solidarność”, a następnie w 1985 r. Telewizji „Solidarność”, tzn. sabotażowej akcji polegającej na zakłócaniu emisji programu TVP w regionie toruńskim. Na cele powyższego przedsięwzięcia skonstruował nadajnik do emisji sygnału telewizyjnego. Pierwsza emisja odbyła się dnia 14 września 1985 r., kiedy to na ekranie wyświetliły się hasła antywyborcze. Po drugiej emisji, przeprowadzonej kilka dni później, został zatrzymany na 48

godzin, dokonano przeszukania jego miejsca zamieszkania, podczas którego zarekwirowano wydawnictwa podziemne takie jak: „Wolna Trybuna”, „Tygodnik Mazowsze”, „Kościół i Polityka”. W 1987 r. we współpracy z naukowcami z Uniwersytetu Gdańskiego był konstruktorem prototypu nadajnika telewizyjnego do emitowania haseł na wizji TVP o mocy sygnału na cały kraj. Jednakże na skutek zarekwirowania sprzętu przez gdańską służbę bezpieczeństwa, zaprzestano dalszych konstrukcji nadajnika. Przez cały okres lat 80-tych należał do kadry naukowej UMK, aktywnie zaangażowanej w działalność podziemnych struktur „Solidarności”, szczególnie poprzez kolportaż czasopism i książek drugiego obiegu oraz organizowanie różnych, propagujących idee związkowe inicjatyw. W związku prowadzoną działalnością, zastrzeżono mu wyjazdy zagraniczne w latach 1985 - 1988.

Katarzyna Polak, ur. 06.01.1962 r.

W latach 80-tych XX wieku będąc studentką Wydziału Sztuk Pięknych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, należała do podziemnych struktur Niezależnego Zrzeszenia Studentów oraz NSZZ „Solidarność” w Toruniu. Brała aktywny udział w kolportażu prasy podziemnej w Toruniu i Olsztynie. Pomagała w redakcji i druku nielegalnych czasopism takich jak toruńska edycja „Tygodnika Wojennego” i „Chrześcijański Ruchu Społeczny”.

Radzimir Prus III Grobelski, ur. 19.05.1964 r.

Będąc uczniem szkoły średniej zaangażował się w młodzieżowy ruch opozycyjny zostając czołowym działaczem powstałej w 1980 r. Federacji Samorządów Szkół Średnich Miasta Torunia. Następnie jako student Wydziału Prawa i Administracji na UMK w Toruniu był aktywnym działaczem Niezależnego Zrzeszenia Studentów. W lutym 1985 r. zainicjował powstanie i został wybrany przewodniczącym Tymczasowej Komisji Samorządu Studenckiego na UMK, której głównym celem było włączenie się środowiska studenckiego do organizowania akcji protestacyjnych przeciwko planom wprowadzenia zmian w ustawie o szkolnictwie wyższym. W dniu 28 maja 1985 r. był przesłuchiwany przez Służbę Bezpieczeństwa w związku z udziałem w akcji plakatowej i planowaniem zorganizowania w dniach 29 i 30 maja wieców protestacyjnych studentów. W dniu 29 lipca 1985 r. reprezentował region toruński na konferencji prasowej dla dziennikarzy zagranicznych zorganizowanej przez samorządy studenckie na Uniwersytecie Warszawskim, podczas której przekazano „Oświadczenie” wyrażające protest przeciwko zmianom w ustawie o szkolnictwie wyższym, którego ww. był jednym z sygnatariuszy. W dniu 27 sierpnia 1985 r. został ponownie wezwany na przesłuchanie w związku z opublikowaniem w „Toruńskim Informatorze Solidarności” z dnia 19 sierpnia 1985 r. fragmentów „Oświadczenia”, sygnowanego przez TKSS. Po rozwiązaniu Samorządu Studenckiego zaangażował się w działalność w ramach podziemnych struktur Niezależnego Zrzeszenia Studentów. Był współtwórcą tajnej Uczelnianej Komisji Koordynacyjnej NZS, działającej na UMK w Toruniu w latach 1985-1987. W związku z prowadzoną działalnością był inwigilowany przez służbę bezpieczeństwa w Toruniu w latach 1985-1986.

Lucyna Rejmanowska, ur. 22.05.1936 r.

Nauczycielka w Centrum Kształcenia Ustawicznego w Toruniu, od początku lat 80-tych prowadziła aktywną działalność na rzecz demokratycznych przemian w kraju. Należała do tzw. „struktur poziomych” PZPR, a w ich ramach do Komisji Konsultacyjno-Porozumiewawczej w Toruniu. Komisja działająca w Toruniu była szczególnie aktywna w walce z tzw. partyjnym „betonem”. Dnia 7 grudnia 1981 r. wydała oświadczenie zatytułowane „Przeciw konfrontacji!”, w którym wzywano zarówno PZPR, jak i „Solidarność” do ustępstw i stworzenia tzw. „frontu porozumienia narodowego”. Toruńskie struktury poziome ogłosiły 10 grudnia 1981 r. tzw. akcję „pogotowia partyjnego” pod hasłem „przeciwko konfrontacji z porozumieniem narodowym”. Władze milicyjne i partyjne w Toruniu uznały owe działania za bardzo niebezpieczne. W związku z powyższym Lucyna Rejmanowska została internowana w okresie od 13 do 23 grudnia 1981 r. w Ośrodku Odosobnienia przy ZK w Fordonie. Od początku 1982 r. była poddawana ciągłej kontroli toruńskiego Kuratorium Oświaty jako podejrzana o dezaprobatę wprowadzenia stanu wojennego, a w związku z tym negatywny wpływ na kształtowanie ideologii wśród młodzieży. Uwagi wynikające z tzw. kontroli miały charakter donosów, w wyniku których wielu nauczycieli było represjonowanych. Lucynę Rejmanowską próbowano przenieść do szkoły podstawowej na wsi pod Łasinem. Z uwagi na zły stan zdrowia i konieczność opieki nad chorą matką, uniknęła przymusowej zmiany miejsca pracy. Nie uzyskała jednak aprobaty Kuratorium Oświaty na podaniu o paszport, zablokowano również jej przejście do LO nr 4 w Toruniu oraz do Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Bydgoszczy. Od 1983 r. z jej inicjatywy w mieszkaniach prywatnych odbywały się comiesięczne spotkania nauczycieli z osobami związanymi z „Solidarnością”. Podczas takich spotkań wymieniano wydawnictwa podziemne oraz zbierano składki na cele związane z działalnością niezależną. W okresie od stycznia 1982 r. do czerwca 1983 r. pod zarzutem działania w zdelegalizowanych strukturach NSZZ „Solidarność” była inwigilowana przez służbę bezpieczeństwa.

Antoni Rogalski, ur. 20.07.1940 r.

Od 1958 r. był członkiem nielegalnej organizacji niepodległościowej działającej na terenie miasta Torunia. Za powyższą działalność został zatrzymany i tymczasowo aresztowany w dniu 1 czerwca 1959 r., następnie skazany wyrokiem Sądu Wojewódzkiego w Bydgoszczy z dnia 20 czerwca 1960 r. na karę 5 lat pozbawienia wolności oraz utratę praw publicznych i obywatelskich praw honorowych na okres 2 lat. Karę pozbawienia wolności odbywał w więzieniu w Bydgoszczy, a następnie w Iławie. Zwolniony z więzienia w dniu 31 maja 1963 r. na mocy wyroku Sądu Wojewódzkiego w Olsztynie z dnia 24 maja 1963 r. o warunkowym zwolnieniu z reszty odbycia kary pozbawienia wolności z wyznaczeniem okresu próby na 1 rok oraz nadzorem kuratora. W związku z prowadzoną działalnością był inwigilowany przez organy bezpieczeństwa państwa w latach 1957-1959.

Włodzimierz Schmeichel, ur. 15.02.1963 r.

Po wprowadzeniu stanu wojennego, będąc członkiem nielegalnej organizacji o nazwie „Związek Walki o Niepodległość” w Brodnicy, brał udział w akcji ulotkowej oraz malował w miejscach publicznych hasła nawołujące do organizowania oporu przeciwko sojuszowi z ZSRR. W związku z prowadzoną działalnością w dniu 29 stycznia 1982 r. został zatrzymany i tymczasowo aresztowany postanowieniem Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w Bydgoszczy z dnia 30 stycznia 1982 r. Wyrokiem Sądu Pomorskiego Okręgu Wojskowego w Bydgoszczy z dnia 20 marca 1982 r. został skazany na 1 rok pozbawienia wolności oraz pozbawienia praw publicznych. Karę pozbawienia wolności odbywał kolejno w Areszcie Śledczym w Toruniu, Zakładzie Karnym we Włocławku oraz Zakładzie Karnym w Potulicach. Zwolniony z więzienia w dniu 20 sierpnia 1982 r. na mocy postanowienia Sądu Pomorskiego Okręgu Wojskowego w Bydgoszczy o warunkowym zawieszeniu wykonania reszty kary pozbawienia wolności.

Stanisław Siech, ur. 08.05.1949 r.

Pracownik Zakładów Elektro-Mechanicznych „Ema-Belma” w Bydgoszczy, w 1982 r. czynnie zaangażował się w proces tworzenia nielegalnych struktur zawieszonych wraz z wprowadzeniem stanu wojennego NSZZ „Solidarność” w swoim zakładzie pracy. W związku z powyższym był inwigilowany przez służbę bezpieczeństwa oraz w okresie od 5 listopada 1982 r. do 3 lutego 1983 r. powołany na ćwiczenia wojskowe rezerwistów do JW nr 3466 w Czerwonym Borze, gdzie zgrupowani poddawani byli przesłuchaniom, rewizjom i innym szykanom, a także zmuszani byli do wykonywania ciężkiej często bezsensownej pracy. Niniejsze ćwiczenia wojskowe nie miały nic wspólnego z realizacją zadań związanych z obronnością państwa czy podnoszeniem umiejętności żołnierskich. Były za to formą walki z opozycją i represją polityczną. Celem powołania rezerwistów na niniejsze ćwiczenia miało być odizolowanie przeciwników politycznych i nie miało oparcia w obowiązującym porządku prawnym.

Izabela Maria Simińska, ur. 21.01.1943 r.

Pracownik Toruńskiej Przędzalni Czesankowej „Merinotex”. Po wprowadzeniu stanu wojennego zaangażowała się w działalność w podziemnych strukturach NSZZ „Solidarność”. Zajmowała się kolportażem nielegalnych wydawnictw. Współpracowała z najważniejszymi toruńskimi opozycjonistami. Od 1982 r. zaangażowała się w działalność Diecezjalnego Ośrodka Charytatywno-Społecznego przy kościele NMP w Toruniu, w ramach którego udzielano pomocy między innymi osobom internowanym i aresztowanym z powodów politycznych. W związku z aktywną działalnością opozycyjną funkcjonariusze SB dokonali przeszukania jej miejsca zamieszkania w maju i sierpniu 1982 r. oraz zatrzymania na 48 godzin w kwietniu 1983 r.

Andrzej Skowroński, ur. 02.10.1954 r.

Pracownik Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej i Książnicy Miejskiej w Toruniu, członek Klubu Inteligencji Katolickiej w Toruniu oraz aktywny działacz NSZZ „Solidarność”, ściśle współpracujący z Zarządem Regionu. Zaangażował się w kolportaż literatury bezdebitowej, nawiązując kontakty z wydawcami z całego kraju. W związku z prowadzoną działalnością został internowany w okresie od 14 grudnia 1981 r. w Zakładzie Karnym w Potulicach. Ze względu na stan zdrowia, a także na skutek interwencji ordynariusza Diecezji Chełmińskiej, biskupa Mariana Przykuckiego, zwolniony z internowania w dniu 23 grudnia 1981 r.

Aniela Smykowska, c. Józefa, ur. 27.02.1938 r.

W 1980 r. będąc pracownikiem Ośrodka Doskonalenia Kadr Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu zaangażowała się w tworzenie struktur NSZZ „Solidarność” w miejscu pracy. W związku z prowadzoną działalnością opozycyjną męża Zbigniewa Smykowskiego, poszukiwanego listem gończym w okresie stanu wojennego, była poddana licznym represjom ze strony organów bezpieczeństwa państwa takich jak: wielokrotne przeszukania w miejscu

zamieszkania i pracy, wezwania na przesłuchania, kontrola prywatnej korespondencji. Pomimo doznanych represji kontynuowała działalność opozycyjną angażując się w pomoc innym w ramach współpracy z Punktem Pomocy Charytatywno-Prawnej przy Kościele NMP w Toruniu oraz Diecezjalnego Ośrodka Charytatywno- Społecznego w Toruniu. Brała udział w Mszach Św. za Ojczyznę na terenie całego kraju oraz aktywnie uczestniczyła w nielegalnych manifestacjach NSZZ „Solidarność” i proteście kolejarzy w sprawie podwyżek płac i poprawy warunków bytowych w Toruniu.

Zbigniew Smykowski, ur. 19.11.1931 r.

Był założycielem i aktywnym członkiem nielegalnej organizacji niepodległościowej działającej na terenie Torunia. Za powyższą działalność został aresztowany w dniu 6 grudnia 1951 r. i skazany wyrokiem Wojskowego Sądu Rejonowego w Bydgoszczy z dnia 18 stycznia 1952 r. na karę 3 lat pozbawienia wolności oraz pozbawienie praw publicznych na 1 rok i utratę mienia. Zwolniony z więzienia w dniu 6 czerwca 1953 r. na mocy amnestii. Od 1980 r. będąc pracownikiem Lokomotywni Pozaklasowej PKP Toruń-Kluczyki zaangażował się w działalność w ramach struktur NSZZ „Solidarność”. Był organizatorem m.in. strajku głodowego maszynistów, protestu w sprawie poprawy warunków bytowych i płacowych w miejscu pracy oraz strajku ostrzegawczego i manifestacji protestacyjnych w obronie praw robotników. W sierpniu 1980 r. został członkiem Komitetu Strajkowego, a od września 1980 r. pełnił funkcję przewodniczącego Komitetu Założycielskiego. W związku z aktywną działalnością związkową był przewidziany do internowania. Od 13 grudnia 1981 r. pozostawał w ukryciu. Wobec ukrywania się i nie podjęcia pracy w jednostce zmilitaryzowanej Lokomotywni Pozaklasowej PKP Toruń-Kluczyki, został z niej zwolniony dnia 7 stycznia 1982 r. Od dnia 3 lutego 1982 r. został objęty śledztwem Wojskowej Prokuratury Garnizonowej w Bydgoszczy jako podejrzany o popełnienie przestępstwa z art. 231 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 27.11.1967 r. o powszechnym obowiązku obrony PRL i od 13 kwietnia 1982 r. poszukiwany listem gończym. Po ujawnieniu się w dniu 31 grudnia 1982 r. kontynuował działalność opozycyjną. Brał udział w Mszach Św. za Ojczyznę oraz marszach patriotycznych w Toruniu. Wyrokiem Sądu Pomorskiego Okręgu Wojskowego w Bydgoszczy z dnia 28 lutego 1983 r. został niewinny od zarzucanego mu czynu. W latach 1982-1984 zastrzeżono mu możliwość wyjazdów zagranicznych.

Alfons Spudych, ur. 20.04.1930 r.

Działacz NSZZ „Solidarność” w Fabryce Maszyn Spożywczych „Spomasz” w Bydgoszczy. Po wprowadzeniu stanu wojennego zaangażował się w działalność wydawniczą i kolportażową nielegalnych pism związkowych na terenie Bydgoszczy. Pod koniec 1982 r. wraz z żoną Barbarą i synem Krzysztofem był współzałożycielem nielegalnego pisma „W Drodze”. W związku z prowadzoną działalnością, w dniu 8 maja 1983 r., po dokonaniu przeszukania w miejscu zamieszkania podczas, którego służba bezpieczeństwa zarekwirowała cały nakład wydawanego pisma „W Drodze” wraz ze sprzętem poligraficznym, został zatrzymany i tymczasowo aresztowany postanowieniem Prokuratury Wojewódzkiej w Bydgoszczy z dnia 9 maja 1983 r. Osadzony w Areszcie Śledczym KWMO w Bydgoszczy i Zakładzie Karnym w Koronowie. Zwolniony z więzienia w dniu 27 lipca 1983 r. na mocy postanowienia Prokuratury Wojewódzkiej w Bydgoszczy z dnia 25 lipca 1983 r. Prowadzone przeciwko Alfonsowi Spudychowi postępowanie karne zostało umorzone postanowieniem Sądu Rejonowego w Bydgoszczy z dnia 19 sierpnia 1983 r. na mocy ustawy o amnestii. Po wyjściu z więzienia kontynuował działalność opozycyjną zajmując się drukowaniem i kolportażem nielegalnych ulotek, pism i wydawnictw na terenie Bydgoszczy. W związku z prowadzoną działalnością był inwigilowany przez służbę bezpieczeństwa w latach 1983-1988, a w latach 1983-1985 zastrzeżono mu wyjazdy za granicę do wszystkich krajów świata.

Barbara Spudych, ur. 02.12.1935 r.

Rozpoczęła działalność opozycyjną będąc jeszcze uczennicą szkoły średniej, poprzez przynależność do młodzieżowej organizacji niepodległościowej „Rodzinka” rozpowszechniającej idee przedwojennego harcerstwa i działającej na terenie Bydgoszczy w 1951 r. Za powyższe została aresztowana postanowieniem Wojskowej Prokuratury Rejonowej w Bydgoszczy z dnia 23 listopada 1951 r. i skazana wyrokiem Wojskowego Sądu Rejonowego w Bydgoszczy z dnia 23 maja 1952 r. na 1 rok pozbawienia wolności. Osadzona w Areszcie Śledczym w Bydgoszczy i więzieniu w Fordonie. Zwolniona z więzienia w dniu 23 listopada 1952 r. W latach 1956-1960 w związku z podejrzeniem o dalsze utrzymywanie kontaktów z członkami byłej organizacji i rozpowszechnianie nielegalnych ulotek była inwigilowana przez służbę bezpieczeństwa w Szczecinie (podczas odbywania nauki w technikum w Szczecinie) i Bydgoszczy. Od 1980 r. Pani Barbara Spudych, zatrudniona w Wojewódzkiej Przychodni Sportowo - Lekarskiej w Bydgoszczy została aktywnym członkiem NSZZ „Solidarność”. Po wprowadzeniu stanu wojennego zaangażowała się w działalność wydawniczą i kolportażową nielegalnych pism związkowych na terenie Bydgoszczy. Pod koniec 1982 r. wraz z mężem Alfonsem i synem Krzysztofem założyła nielegalne pismo „W Drodze”, którego została redaktorką oraz autorką tekstów. W związku

z prowadzoną działalnością, w dniu 8 maja 1983 r., po dokonaniu przeszukania w miejscu zamieszkania podczas, którego służba bezpieczeństwa zarekwirowała cały nakład wydawanego pisma „W Drodze” wraz ze sprzętem poligraficznym, została zatrzymana i tymczasowo aresztowana postanowieniem Prokuratury Wojewódzkiej w Bydgoszczy z dnia 9 maja 1983 r. Osadzona w Areszcie Śledczym KWMO w Bydgoszczy i Zakładzie Karnym w Bydgoszczy-Fordonie. Zwolniona z więzienia w dniu 27 lipca 1983 r. na mocy postanowieniem Prokuratury Wojewódzkiej w Bydgoszczy z dnia 25 lipca 1983 r. Prowadzone przeciwko Barbarze Spudych postępowanie karne zostało umorzone postanowieniem Sądu Rejonowego w Bydgoszczy z dnia 19 sierpnia 1983 r. na mocy ustawy o amnestii. Po wyjściu z więzienia kontynuowała działalność opozycyjną zajmując się drukowaniem i kolportażem nielegalnych ulotek, pism i wydawnictw na terenie Bydgoszczy. W związku z prowadzoną działalnością była inwigilowana przez służbę bezpieczeństwa w latach 1983-1986 oraz w latach 1983-1985 zastrzeżono jej wyjazdy za granicę do wszystkich krajów świata.

Anna Szachta, ur. 08.10.1955 r.

W latach 1977-1980, będąc studentką Akademii Medycznej w Gdańsku, należała do Ruchu Obrony Praw Człowieka i Obywatela, a następnie do Ruchu Młodej Polski w Gdańsku. Kolportowała na terenie Trójmiasta antykomunistyczne ulotki, zbierała podpisy pod antyrządowymi petycjami oraz uczestniczyła w patriotycznych demonstracjach organizowanych w rocznice świąt narodowych. Brała udział w spotkaniach związanych z powołaniem Studenckiego Klubu „Solidarności” w Gdańsku, spotkaniach organizowanych w gdańskich kościołach oraz konspiracyjnych spotkaniach odbywających się w prywatnych mieszkaniach. Działalność opozycyjną, polegającą przede wszystkim na kolportażu nielegalnych wydawnictw, kontynuowała w latach 80-tych w swoim środowisku zawodowym w Toruniu.

Krzysztof Szachta, ur. 01.04.1954 r.

W latach 1977-1980, będąc studentem Akademii Medycznej w Gdańsku, należał do Ruchu Obrony Praw Człowieka i Obywatela, a następnie Ruchu Młodej Polski. Kolportował na terenie Trójmiasta antykomunistyczne ulotki, zbierał podpisy pod antyrządowymi petycjami inicjowanymi przez opozycjonistów regionu gdańskiego oraz uczestniczył w patriotycznych demonstracjach organizowanych w rocznice świąt narodowych. Brał udział w spotkaniach opozycjonistów związanych z powołaniem Studenckiego Klubu Solidarności w Gdańsku, spotkaniach organizowanych w gdańskich kościołach oraz konspiracyjnych spotkaniach w mieszkaniach prywatnych. Działalność opozycyjną kontynuował w Toruniu w zakładowych strukturach NSZZ „Solidarność” w Wojewódzkim Szpitalu Zespolonym w Toruniu.

Edmund Szarszewski, ur. 09.06.1946 r.

Od 1980 r. był aktywnym działaczem NSZZ „Solidarność” w Toruńskich Zakładach Urządzeń Okrętowych "Towimor" w Toruniu. Po wprowadzeniu stanu wojennego kontynuował działalność związkową poprzez kolportaż wydawnictw niezależnych takich jak: „Toruński Informator Solidarności”, „Kontra”, „Tygodnik Mazowsze” w miejscu pracy i na terenie Torunia. Za powyższą działalność został zatrzymany w dniu 8 marca 1984 r. i postanowieniem Prokuratury Rejonowej w Toruniu z dnia 10 marca 1984 r. tymczasowo aresztowany. Osadzony w Areszcie Śledczym w Bydgoszczy. Postanowieniem z dnia 25 lipca 1984 r. prowadzone przeciwko Edmundowi Szarszewskiemu postępowanie karne zostało umorzone na mocy ustawy o amnestii.

Grzegorz Szeferski, ur. 15.01.1955 r.

Był aktywnym działaczem NSZZ „Solidarność” w Pomorskiej Odlewni i Emalierni w Grudziądzu, w 1981 r. pełniącym funkcję wiceprzewodniczącego Komitetu Zakładowego. W dniu 14 grudnia 1981 r. podjął próbę akcji strajkowej na rzecz uwolnienia internowanych b. członków NSZZ „Solidarność”. W związku z prowadzoną działalnością został internowany w Zakładzie Karnym w Potulicach w okresie od 16 grudnia 1981 r. do 20 marca 1982 r. Po zwolnieniu z internowania kontynuował działalność opozycyjną. W 1982 r. wszedł w skład Tymczasowego Prezydium NSZZ „Solidarność” Podregionu Grudziądz oraz pełnił funkcję przewodniczącego Tajnej Komisji Zakładowej w Pomorskiej Odlewni i Emalierni w Grudziądzu. W związku z prowadzoną działalnością opozycyjną był inwigilowany przez służbę bezpieczeństwa w Grudziądzu w latach 1982-1985.

Jan Szmelter, ur. 13.04.1948 r.

Aktywny działacz NSZZ „Solidarność” w Zakładach Włókien Chemicznych „Elana” w Toruniu. Po wprowadzeniu stanu wojennego kontynuował działalność związkową zajmując się kolportażem wydawnictw niezależnych takich jak: „Toruński Informator Solidarności”, „Kontra” w miejscu pracy i na terenie Torunia. Za powyższą działalność został skazany wyrokiem Sądu Rejonowego w Toruniu z dnia 27 grudnia 1982 r. na karę 1 roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności, z warunkowym zawieszeniem wykonania kary na okres 3 lat, którą

następnie darowano na mocy ustawy o amnestii. W czerwcu 1986 r. był jednym z sygnatariuszy wniosku do Sądu Wojewódzkiego w Toruniu w sprawie legalizacji NSZZ "Solidarność" Pracowników ZWCH „Elana”. Z powodu prowadzonej działalności był inwigilowany przez służbę bezpieczeństwa w latach 1984-1989.

Danuta Świderek, ur. 10.03.1958 r.

Zaangażowana w działalność opozycyjną na terenie miasta Torunia. Zajmowała się kolportowaniem nielegalnych ulotek i wydawnictw na terenie miasta oraz w miejscu pracy, Szpitalu Miejskim w Toruniu. W związku z prowadzoną działalnością opozycyjną męża, była poddana licznym represjom ze strony organów bezpieczeństwa państwa takim jak: przeszukania w miejscu zamieszkania i pracy czy wezwania na przesłuchania. Po wprowadzeniu stanu wojennego nie zaprzestała działalności opozycyjnej. Brała udział w nielegalnych manifestacjach oraz pomagała przy zdobywaniu zwolnień lekarskich dla osób, które zajmowały się drukiem wydawnictw bezdebitowych.

Konrad Turzyński, ur. 19.12.1953 r.

Od 1979 r. był zaangażowany się w działalność opozycyjną na terenie Torunia i Gdańska. Zajmował się redagowaniem, drukowaniem i kolportażem nielegalnych pism. Po wprowadzeniu stanu wojennego nie zaprzestał działalności opozycyjnej. W związku z prowadzoną działalnością został internowany w Ośrodku Odosobnienia w Potulicach, a następnie w Strzebielinku w okresie od 4 stycznia 1982 r. do 11 listopada 1982 r. Po zwolnieniu z internowania kontynuował działalność opozycyjną m.in. poprzez organizowanie nielegalnych spotkań, na których omawiana była sytuacja polityczna w kraju, kolportaż podziemnych wydawnictw, zbieranie podpisów pod petycjami czy akcje plakatowe. Za powyższe był kilkakrotnie poddany przeszukaniom w miejscu zamieszkania i pracy oraz przesłuchiwany i zatrzymywany na 48 godzin. Utrzymywał kontakty z działaczami KSS KOR oraz NSZZ „Solidarność” woj. toruńskiego. Przekazywał informacje czołowym działaczom opozycji w Warszawie m.in. o „porwaniach toruńskich”. W związku z prowadzoną działalnością był inwigilowany przez organy bezpieczeństwa państwa w latach 1979-1989.

Janusz Umiński, ur. 13.07.1952 r.

Od 1980 r. działacz NSZZ „Solidarność” w Zakładach Włókien Chemicznych „Elana” w Toruniu, gdzie zajmował się kolportażem wydawnictw związkowych. W lipcu i sierpniu 1980 r. był przesłuchiwany przez służbę bezpieczeństwa w ramach postępowania śledczego prowadzonego w sprawie rozpowszechniania na terenie Torunia wydawnictw o treści antypaństwowej. Przeprowadzono również przeszukanie miejsca zamieszkania, podczas którego odnaleziono materiały bezdebitowe. Po wprowadzeniu stanu wojennego nie zaprzestał działalności związkowej. W latach 1982-1989 ściśle współpracował z podziemnym wydawnictwem „Kwadrat”, kolportując w ilościach hurtowych książki i czasopisma sygnowane przez NSZZ „Solidarność”. W 1984 r. był jednym z głównych twórców Radia „Solidarność” w Toruniu. Skonstruował nadajnik, za pomocą którego na kanale fonii TVP przeprowadzono kilka emisji nielegalnych audycji o tematyce związkowej.

Jan Wiślicki, ur. 18.05.1957 r.

Zamieszkały w Warszawie i Toruniu, w latach 70-tych XX wieku zatrudniony w Hucie „Warszawa”, następnie w latach 80-tych student Wydziału Sztuk Pięknych UMK w Toruniu, aktywnie uczestniczył w działaniach opozycji demokratycznej. W latach 1977-1978 przechowywał w mieszkaniu prywatnym w Warszawie wydawnictwa sygnowane przez KOR, następnie w latach 1983-1988 wydawnictwa NSZZ „Solidarność”. Brał także aktywny udział w ich kolportażu na terenie Łodzi i Warszawy. W okresie studiów w Toruniu, od marca 1980 r. był ściśle związany z redakcją „Wolnego Słowa”- Biuletynu Zarządu Regionu NSZZ „Solidarność”, w którym publikował rysunki publicystyczne i współtworzył stronę graficzną. Dnia 13 grudnia 1981 r. zatrzymany i przesłuchiwany przez służbę bezpieczeństwa. W okresie od grudnia 1982 do marca 1983 r. współtworzył album fotograficzny „Strzebielinek 82’ – Obóz Internowanych”, przedstawiający internowanych działaczy m.in. toruńskiej NSZZ „Solidarność”. W 1984 r. był członkiem Niezależnego Ruchu Artystycznego w Toruniu. Brał udział w wystawie „Pamięć i Świadectwo”, zorganizowanej w Sali Spotkań o.o. Redemptorystów w Toruniu i poświęconej męczeńskiej śmierci ks. Jerzego Popiełuszko. W roku akademickim 1984-1985 został relegowany z uczelni. Od września 1989 r. jako grafik i dziennikarz był w zespole redaktorskim reaktywowanego tygodnika „Wolne Słowo”. W latach 1987-1988 był inwigilowany przez służbę bezpieczeństwa.

Jolanta Teresa Wiśniewska, ur. 12.10.1959 r.

W 1980 r. będąc studentką Wydziału Prawa UMK w Toruniu, zaangażowała się w działalność Niezależnego Zrzeszenia Studentów. Od października 1981 r. pełniła funkcję przewodniczącej Komisji Wydziałowej NZS oraz prowadziła bibliotekę wydawnictw niezależnych. Po wprowadzeniu stanu wojennego uczestniczyła w akcji ukrycia

sprzętu poligraficznego NZS i zajmowała się redagowaniem, drukowaniem oraz rozpowszechnianiem nielegalnych ulotek na terenie toruńskich zakładów pracy. W związku z powyższym została objęta postępowaniem wszczętym w dniu 19 grudnia 1981 r. przez Wojskową Prokuraturę Garnizonową w Bydgoszczy. Wobec ukrywania się, poszukiwana listem gończym. Pozostawała w ukryciu do końca 1982 r. Postępowanie zostało umorzone w dniu 7 stycznia 1983 r. z powodu braku znamion przestępstwa w zarzucanym ww. czynie. Do 1989 r. zajmowała się na szeroką skalę organizacją kolportażu i kolportażem książek niezależnych wydawnictw i podziemnej prasy między Toruniem, Bydgoszczą i Warszawą. W dniu 16 grudnia 1983 r. została zatrzymana na 48 godzin za udział w nielegalnym zgromadzeniu na terenie Torunia. W latach 1984-1986 wchodziła w skład Regionalnej Komisji Wykonawczej „Solidarności” Regionu Toruńskiego, z ramienia której koordynowała kontakty międzyregionalne i odpowiadała za kolportaż podziemnych wydawnictw. Dnia 6 czerwca 1984 r. została tymczasowo aresztowana i objęta śledztwem Prokuratury Rejonowej w Toruniu jako podejrzana o gromadzenie i rozpowszechnianie w środowisku studenckim nielegalnych wydawnictw sygnowanych przez NSZ i NSZZ „Solidarność”. Dnia 9 lipca 1984 r. Prokuratura Rejonowa w Toruniu uchyliła zastosowany wobec ww. środek zapobiegawczy w postaci aresztu tymczasowego zamieniając go na dozór MO. Prowadzone postępowanie zostało umorzone postanowieniem Prokuratury Rejonowej z dnia 2 sierpnia 1984 r. na zasadzie ustawy o amnestii. W lutym 1985 r. była inicjatorką powstania i aktywną członkinią Tymczasowej Komisji Samorządu Studenckiego na UMK, której głównym celem było włączenie się środowiska studenckiego do organizowania akcji protestacyjnych przeciwko planom wprowadzenia zmian w ustawie o szkolnictwie wyższym. W 1986 r. wyjechała do Warszawy, gdzie kontynuowała działalność w podziemnych strukturach Regionalnego Komitetu Wykonawczego „Solidarność” Regionu Mazowsze w ramach grupy „Armenia” zajmującej się zapleczem techniczno-organizacyjnym radia „Solidarność”. W związku z prowadzoną działalnością opozycyjną była inwigilowana przez służbę bezpieczeństwa w latach 1983-1989 oraz zastrzeżono jej wyjazdy zagraniczne w latach 1983-1985.

Ewa Janina Zalewska, ur. 19.01.1942 r.

W latach 80-tych XX wieku była jedną z toruńskich adwokatów najbardziej zaangażowaną w sprawy polityczne i z tego powodu wielokrotnie szykanowana przez Służbę Bezpieczeństwa. W okresie trwania stanu wojennego i latach późniejszych do 1989 r. włączyła się w działalność opozycyjną poprzez podejmowanie się obrony oskarżonych w procesach politycznych toruńskich działaczy podziemnych struktur NSZZ „Solidarność”. W lutym 1982 r. zasłynęła mową obrończą przed Sądem Wojewódzkim w Toruniu w procesie trójki działaczy i pracowników Zarządu Regionu Toruńskiego „Solidarności” oskarżonych o kontynuowanie działalności w zdelegalizowanym związku. W czerwcu 1982 r. ofiarnie broniła grupy studentów z UMK w Toruniu, działających w nielegalnych strukturach Niezależnego Zrzeszenia Studentów, aresztowanych i oskarżonych o udział w akcjach ulotkowych. W 1986 r. broniła w procesie przed Sądem Rejonowym w Toruniu działaczy toruńskiej opozycji oskarżonych o nadawanie nielegalnych emisji telewizyjnych z hasłami „solidarnościowymi”. W związku z prowadzoną działalnością była inwigilowana przez SB w Toruniu w latach 1985-1989 oraz w okresie 1985-1986 kilkakrotnie odmówiono jej wydania paszportu i zastrzeżono możliwość wyjazdów za granicę na okres 2 lat.

Hanna Zawadzka, ur. 21.06.1958 r.

W latach 1982-1989 była zaangażowana w działalność w podziemnych strukturach NSZZ „Solidarność” Toruniu. W latach 1982-1983 zajmowała się kolportażem nielegalnych wydawnictw takich jak: „Wolne Słowo”, „Kontra”, „Toruński Informator Solidarności” na terenie Zakładów Maszyn Biurowych „Predom-Metron” w Toruniu. Należała również do nieformalnej „grupy metronowskiej” prowadzącej działalność opozycyjną poza zakładem pracy, biorącej udział w wydawaniu przez struktury regionalne ulotek, plakatów, kart świątecznych. W latach 1983-1989 aktywnie uczestniczyła w drukowaniu i składaniu książek oraz innych pozycji wydawniczych dla podziemnego wydawnictwa „Kwadrat” w Toruniu. Prace te wykonywała w swoim mieszkaniu w Toruniu oraz w zakonspirowanych gospodarstwach rolnych w okolicach Torunia.

Anna Zygnerska, ur. 18.01.1962 r.

Była członkiem NSZZ „Solidarność”, zatrudnionym w charakterze kasjerki w Biurze Zarządu Regionu w Toruniu. Po wprowadzeniu stanu wojennego została oskarżona o nielegalną działalność poprzez przechowywanie i dysponowanie pieniędzmi związkowymi. Za powyższe dnia 13 stycznia 1982 r. została zatrzymana i postanowieniem Prokuratury Rejonowej w Toruniu tymczasowo aresztowana w areszcie KWMO w Toruniu i Zakładzie Karnym w Grudziądzu. Wyrokiem Sądu Wojewódzkiego w Toruniu z dnia 18 lutego 1982 r. została uznana winną zarzucanych jej czynów i skazana na 1 rok i 6 miesięcy pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania kary na okres 3 lat, karę grzywny oraz dozór kuratorski. Zwolniona z więzienia w dniu 19 lutego 1982 r. Wyrok Sądu Wojewódzkiego w Toruniu wobec wyżej wymienionej został w dniu 2 czerwca 1982 r. utrzymany w mocy przez Sąd Najwyższy w Warszawie.

pośmiertnie

Ryszard Błaszczak, ur. 11.05.1954 r.

Pracownik Huty „Katowice” w Dąbrowie Górniczej, zatrudniony na stanowisku ślusarza urządzeń energetycznych, był jednym z najaktywniejszych i najważniejszych opozycjonistów Regionu Śląsko-Dąbrowskiego. W sierpniu 1980 r. współorganizował strajk oraz zaangażował się w tworzenie struktur NSZZ „Solidarność” w swoim zakładzie pracy. W czasie pierwszego Walnego Zebrania Regionu Śląsko-Dąbrowskiego „Solidarności” został wybrany wiceprzewodniczącym Zarządu ds. związkowych i jako Delegat Regionu brał udział w Zjeździe Krajowym „Solidarności” w 1981 r. w Gdańsku, wchodząc w skład Komisji Krajowej, a następnie zostając członkiem Prezydium. W związku z prowadzoną działalnością został internowany w okresie od dnia 13 grudnia 1981 r. do dnia 23 grudnia 1982 r. i osadzony kolejno w Ośrodku Odosobnienia w Strzebielinku, areszcie KWMO Katowice, więzieniu w Zabrze, obozie dla internowanych w Nowym Łupkowie i Rzeszowie-Załężu. W związku z istniejącą w PRL sytuacją społeczno-polityczną w grudniu 1983 r. wyemigrował do Stanów Zjednoczonych.

Zdzisław Dzięgielewski, ur. 15.07.1936 r.

Pracownik Przedsiębiorstwa Skupu Surowców Włókienniczych i Skórzanych w Bydgoszczy. W dniu 18 listopada 1956 r. został jednym z głównych uczestników tzw. *Wydarzeń Bydgoskich*, w czasie których na Wzgórzu Dąbrowskiego doszło do zdemolowania radiostacji zagłuszającej sygnał rozgłośni antykomunistycznych. Zniszczona na bydgoskim Szwederowie „zagłuszarka” była symbolem narodowego zniewolenia, cenzury i blokady informacji. Działania podjęte przez tłum były wyrazem spontanicznego, wolnościowego zrywu przeciwko symbolowi reżimu oraz buntem wobec komunistycznego systemu politycznego zaprowadzonego w Polsce w 1945 r. Za powyższe w dniu 22 listopada 1956 r. został aresztowany i osadzony w Areszcie Śledczym w Bydgoszczy, następnie wyrokiem Sądu Wojewódzkiego w Bydgoszczy z dnia 18 stycznia 1957 r. skazany na karę 8 miesięcy pozbawienia wolności. Karę odbywał do dnia 22 lipca 1957 r. w Zakładzie Karnym w Potulicach oraz Centralnym Więzieniu we Wronkach.

Jadwiga Friedel, ur. 03.10.1920 r.

Nauczycielka języka polskiego w Centrum Kształcenia Ustawicznego w Toruniu, w latach 1981-1989 wraz z siostrą Teresą, udostępniała swoje mieszkanie do konspiracyjnej działalności członków zdelegalizowanego NSZZ „Solidarność”. W jej mieszkaniu przechowywane były książki drugiego obiegu i inne wydawnictwa podziemne, które regularnie odbierały osoby zajmujące się kolportażem celem ich dalszego rozpowszechniania wśród mieszkańców i do zakładów pracy na terenie Torunia.

Teresa Friedel, ur. 28.06.1934 r.

Pracownik naukowy Wydziału Filologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, w latach 1981-1989 wraz z siostrą Jadwigą, udostępniała swoje mieszkanie do konspiracyjnej działalności członków zdelegalizowanego NSZZ „Solidarność”. W jej mieszkaniu przechowywane były książki drugiego obiegu i inne wydawnictwa podziemne, które regularnie odbierały osoby zajmujące się kolportażem celem ich dalszego rozpowszechniania wśród mieszkańców i do zakładów pracy na terenie Torunia.

Ryszard Hańczyk, ur. 01.10.1941 r.

Pracownik Państwowego Ośrodka Maszyn Rolniczych w Rypinie, od 1980 r. zaangażowany w działalność w ramach struktur NSZZ "Solidarność". Pełnił funkcję Przewodniczącego Międzyzakładowej Komisji NSZZ "Solidarność" w Rypinie. W związku z prowadzoną działalnością związkową został internowany w okresie od dnia 15 grudnia 1981 r. do dnia 29 kwietnia 1982 r. w Ośrodku Odosobnienia w Mielęcinie. Po zwolnieniu z internowania był inwigilowany przez służbę bezpieczeństwa w latach 1982-1983 oraz został zdegradowany w miejscu pracy, a następnie zwolniony.

Ryszard Kosik, ur. 31.01.1937 r.

W dniu 18 listopada 1956 r. został jednym z głównych uczestników tzw. *Wydarzeniach Bydgoskich*, w czasie których na Wzgórzu Dąbrowskiego doszło do zdemolowania radiostacji zagłuszającej sygnał rozgłośni antykomunistycznych. Zniszczona na bydgoskim Szwederowie „zagłuszarka” była symbolem narodowego zniewolenia, cenzury i blokady informacji. Działania podjęte przez tłum były wyrazem spontanicznego, wolnościowego zrywu przeciwko symbolowi reżimu oraz buntem wobec komunistycznego systemu politycznego

zaprowadzonego w Polsce w 1945 r. Dnia 21 listopada 1956 r. został aresztowany i osadzony w Areszcie Śledczym w Bydgoszczy, następnie wyrokiem Sądu Wojewódzkiego w Bydgoszczy z dnia 18 stycznia 1957 r. skazany na karę 5 lat pozbawienia wolności. Osadzony kolejno w Zakładzie Karnym w Potulicach, Centralnym Więzieniu we Wronkach oraz Zakładzie Karnym w Jarosławiu. Na mocy postanowienia Sądu Wojewódzkiego we Wrocławiu z dnia 14 lipca 1960 r. został warunkowo zwolniony z więzienia w dniu 21 lipca 1960 r.

ks. Józef Kuterma, ur. 15.02.1936 r.

W 1974 r. był proboszczem parafii pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Iłowej, następnie od 1980 r. pełnił posługę kapłańską w kościele pw. św. Wincentego à Paulo w Bydgoszczy, gdzie nawiązał szerokie kontakty z działaczami NSZZ „Solidarność”. Po wprowadzeniu stanu wojennego zaangażował się w niesienie pomocy więzionym i internowanym. Był inicjatorem powstania Prymasowskiego Komitetu Pomocy Osobom Pozbawionym Wolności i Ich Rodzinom, w ramach którego organizował pomoc finansową i prawną. W pomieszczeniach Komitetu były drukowane, a następnie rozpowszechniane wydawnictwa drugiego obiegu. Ks. Kuterma odprawiał msze za internowanych, podczas których manifestował wyznawane poglądy polityczne. Ponadto, ku niezadowoleniu władz, pełnił posługę w Zakładzie Karnym w Potulicach, będąc przy okazji „łącznikiem” internowanych z ich rodzinami. Z początkiem 1983 r. zainicjował odprawianie comiesięcznych mszy świętych, integrujących internowanych i więźniów politycznych. W dniu 1 maja 1985 r. pomógł opozycjonistom w ukryciu, odebranego funkcjonariuszom bezpieki aparatu fotograficznego do wykonywania zdjęć z ukrycia. Za powyższe doszło do oskarżenia ks. Kutermy, dokonano przeszukania jego miejsca zamieszkania i pomieszczeń zajmowanych przez Prymasowski Komitet Pomocy Osobom Pozbawionym Wolności i Ich Rodzinom. W trakcie przeszukania nie odnaleziono poszukiwanego aparatu, jednakże zostały odnalezione bezdebitowe wydawnictwa oraz farby drukarskie. Wobec nie odnalezienia dowodu w sprawie ani wskazania winnych ks. Kuterma został uniewinniony. W związku z prowadzoną działalnością był inwigilowany przez organy bezpieczeństwa państwa w latach 1985-1989.

Zdzisław Ligowski, ur. 19.07.1938 r.

Pracownik Spółdzielni Pracy „Karoseria” w Bydgoszczy. Dnia 18 listopada 1956 r. został jednym z głównych uczestników tzw. *Wydarzeń Bydgoskich*, w czasie których na Wzgórzu Dąbrowskiego doszło do zdemolowania radiostacji zagłuszającej sygnał rozgłośni antykomunistycznych. Zniszczona na bydgoskim Szwederowie „zagłuszarka” była symbolem narodowego zniewolenia, cenzury i blokady informacji, a działania podjęte przez tłum stanowiły sprzeciw wobec władzy. W dniu 20 listopada 1956 r. na mocy postanowienia Prokuratora Miasta Bydgoszczy został tymczasowo aresztowany. Wyrokiem Sądu Wojewódzkiego w Bydgoszczy z dnia 18 stycznia 1957 r. został skazany na karę 1 roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności. Karę odbywał w Więzieniu w Bydgoszczy, Zakładzie Karnym w Potulicach i Więzieniu we Wronkach. Postanowieniem Prokuratury Wojewódzkiej w Bydgoszczy z dnia 14 marca 1958 r. został warunkowo zwolniony z więzienia w dniu 18 marca 1958 r.

Gerard Münster, ur. 29.10.1949 r.

Pracownik Toruńskich Zakładów Włókien Chemicznych „Elana”, zatrudniony na stanowisku operatora urządzeń mechanicznych. Wraz z utworzeniem NSZZ „Solidarność” rozpoczął aktywną działalność związkową w swoim zakładzie pracy, zostając członkiem Komisji Wydziałowej. Po wprowadzeniu stanu wojennego nie zaprzestał prowadzenia działalności związkowej, ale czynnie zaangażował się w działalność podziemnych struktur NSZZ „Solidarność”. Brał udział w konspiracyjnych zebraniach działaczy opozycyjnych na terenie „Elany”, zorganizował punkt odbioru nielegalnych wydawnictw oraz kolportował podziemne pisma i ulotki. W związku z powyższym dnia 29 kwietnia 1982 r. został zatrzymany i dzień później postanowieniem Prokuratury Rejonowej w Toruniu tymczasowo aresztowany i osadzony w Areszcie Śledczym w Toruniu. Dnia 22 czerwca 1982 r. wyrokiem Sądu Wojewódzkiego w Toruniu został uniewinniony i zwolniony z aresztu.

Ryszard Olkiewicz, ur. 03.03.1940 r.

Był zatrudniony jako sztauer w Zarządzie Portu Gdynia. Aktywnie zaangażował się w działalność NSZZ „Solidarność”. Podczas strajku w sierpniu 1980 r. wszedł w skład Komitetu Strajkowego w Zarządzie Portu Gdynia. W związku z prowadzoną działalnością związkową został internowany w okresie od dnia 13 grudnia 1981 r. do dnia 24 lipca 1982 r. w Ośrodku Odosobnienia w Strzebielinku.

Janina Szwedowska, ur. 21.06.1932 r.

Brała udział w prowadzeniu biblioteki niezależnych wydawnictw, tzw. Międzyzakładowej Biblioteki „Solidarności”, przechowując w latach 1983-1985 w swoim mieszkaniu jej zbiory. Ukrywała ponadto materiały

konspiracyjne, w tym nadajnik radiowy i dokumenty, należące do podziemnych struktur NSZZ „Solidarność” Regionu Toruńskiego. Na terenie Wojewódzkiego Szpitala Zespołowego w Toruniu kolportowała ulotki oraz podziemną prasę i wydawnictwa bezdebitowe.

Krzysztof Znaniewicz, ur. 11.12.1954 r.

W 1981 r. będąc pracownikiem zakładu „Atra” w Toruniu brał udział w akcji plakatowej. Po wprowadzeniu stanu wojennego, wykonał i powiesił plakaty o treści antypaństwowej w miejscu pracy. Za powyższe w dniu 29 grudnia 1981 r. został zatrzymany i decyzją Prokuratora Rejonowego w Toruniu z dnia 30 grudnia 1981 r. tymczasowo aresztowany. Przebywał w areszcie KWMO w Toruniu, następnie został przeniesiony do Aresztu Sledczego w Toruniu. Zwolniony z aresztu na mocy postanowienia Sądu Wojewódzkiego w Toruniu z dnia 15 stycznia 1982 r. Wyrokiem Sądu Rejonowego w Toruniu z dnia 15 października 1982 r. został uznany za winnego zarzucanego mu czynu i skazany na 1 rok pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem wykonania kary na okres 3 lat oraz karę grzywny. Następnie, będąc pracownikiem Pomorskich Zakładów Aparatury Elektrycznej „Apator” w Toruniu, kontynuował działalność opozycyjną. W dniu 31 sierpnia 1988 r. zorganizował kilkunastominutowy wiec na terenie zakładu pracy, podczas którego odczytał odezwę dot. solidaryzowania się ze strajkującymi w kraju i czynnego poparcia ich żądań. Jako przewodniczący nowopowstałego Komitetu Założycielskiego NSZZ „Solidarność” pracowników Pomorskich Zakładów Aparatury Elektrycznej „Apator”, w dniu 29 września 1988 r. złożył w Sądzie Wojewódzkim w Toruniu wniosek o jego rejestrację. Ponadto, zajmował się rozpowszechnianiem na terenie zakładu pracy nielegalnych ulotek, utrzymywał kontakty z działaczami ponadzakładowych struktur „Solidarności” oraz uczestniczył w zebraniach Regionalnej Komisji Koordynacyjnej „Solidarności” i Tajnej Komisji Zakładowej „Solidarności”. W związku z prowadzoną działalnością był inwigilowany przez służbę bezpieczeństwa.

Hieronim Żórański, ur. 22.12.1951 r.

Od 1970 r. pracownik Zakładów Włókien Chemicznych „Elana” w Toruniu. We wrześniu 1980 r. zaangażował się w tworzenie struktur NSZZ „Solidarność” w swoim zakładzie pracy. Należał do Komisji Zakładowej, zorganizował i prowadził zakładową bibliotekę wydawnictw niezależnych, którą ukrył i nadal prowadził po wprowadzeniu stanu wojennego. Z zakładu pracy został oddelegowany do pracy w Komisji Interwencyjnej Zarządu Regionu NSZZ „Solidarność”. W lipcu 1981 r. był delegatem na I Walny Zjazd Delegatów Regionu Toruńskiego. W związku z prowadzoną działalnością został internowany w okresie od dnia 13 grudnia 1981 r. do dnia 19 stycznia 1982 r. w Ośrodku Odosobnienia w Potulicach. Po zwolnieniu z internowania nie zaprzestał działalności opozycyjnej. Został działaczem podziemnych struktur Tajnej Komisji Zakładowej w „Elanie”. Zajmował się kolportażem wydawnictw podziemnych, książek drugiego obiegu i kartek okolicznościowych. Aktywnie działał w toruńskim Rejonowym Komitecie Pomocy Osobom Pozbawionym Wolności, Zwolnionym z Pracy i ich Rodzinom. W 1987 r. należał do głównych inicjatorów reaktywowania struktur NSZZ „Solidarność” w ZWCH „Elana”. Jako Pełnomocnik Komitetu Założycielskiego był sygnatariuszem wniosku z dnia 2 czerwca 1987 r. skierowanego do Sądu Wojewódzkiego w Toruniu o zarejestrowanie związku. W związku z prowadzoną działalnością opozycyjną był inwigilowany przez służbę bezpieczeństwa do końca lata 80-tych.

i inni